

A második betelepülési hullám Magyarországra az 1915-ös törökországi események következményeként történt meg, megalapozván a másik magyarországi örmény csoportot: a genocídiumot túlélők leszármazottai még ma is beszélnek (és használják) az örmény nyelvet. Az örmény anyanyelvűek csoportjának önreprodukciója ellentétes irányú a magyar-örményekével: menekültek befogadása által bővül és erősödik a közösség. Elszórtan a második világháború után is érkeztek ide örmények, de a betelepülés még napjainkban is folyik, itt főleg a 20 éve a Kaukázusban dúló polgárháborúktól menekülőkre gondolok: ők ugyancsak az örmény anyanyelvet beszélők etnikai csoportjához csatlakoztak. E csoport tagjai természetesen csak azokat tartják maguk közé tartozónak, akik bírják az örmény nyelvet, meghúzván így saját határaikat. A nemzeti kisebbségekre jellemző önvédelmi gesztus ez - az évszázadok óta üldözött örmény nép érzékenysége különösen kiéleződött ilyen típusú defenzióra. Csoporthatár-jelző az apostoli vallásban való közösség, de még inkább a genocídiumban való érintettség.

Az alapvető kulturális különbség tehát a nyelv birtoklása vagy nélkülözése: ez húzza meg a választóvonalat a két csoport között, ez jelzi különállóságuk határait. Megfigyelésem szerint a keleti örmények csoportja a magyar-örmények minden megnyilvánulását az idegen társadalom asszimilációra való törekvéseként élék meg. Defenzív kisebbségi politikával állunk itt szemben: elhallgatni, nem venni tudomást azokról a megnyilvánulásokról, amelyek valamiképpen az etnikai csoport kontinuitását veszélyeztetik, amelyek az asszimiláció számukra negatív példáját idézik fel.

Kétlem, hogy manapság, amikor a kozmopolitizmus, a globalizáció mindenki számára ismerős fogalmak, létezne olyan felnőtt ember, aki nem értené meg a pozicionális identitás fogalmát, még ha magát a kifejezést nem is hallotta. Például a franciaországi örmény diaszpórában a genocídium után betelepült örmény családok leszármazottai már a második generációtól franciának vallják magukat, s csak szűk körben, ha a téma úgy hozza, akkor örménynek. Ez nem csupán annak tudható be, hogy Franciaország nemzetállam, s minden állampolgára francia, hanem itt is a pozicionális identitás példájával találkozunk, akár csak az erdélyi vagy magyarországi magyar-örmények esetében. A genocídium 1915-ben csúcspontot ért el, az örmények többé-kevésbé ez idő tájt kényszerültek menekülni Törökországból. Az erdélyi örmények ősei viszont az 1239-es tatárdúlástól menekülve hagyták el az örmény területeket, a nyelvet mégis csupán a XIX. század közepén vesztették el, annak ellenére, hogy a kereskedőknél az üzletmenet megkívánta, hogy a többi népcsoport, a klientúra nyelvét beszéljék. Ezért kicsit más itt a helyzet, mint abban a „nagyon egyszerű példában”, amelyet Avanesian Alex az interjúban felemlített a határon túli magyarokkal kapcsolatban (Vö. „*Egy nagyon egyszerű példa, nagyon furcsa lenne, ha a határon túli magyar szervezetek képviselői nem beszélnének magyarul, hanem tolmácson keresztül tárgyalnának a magyar kormánnyal. Ugye, ez elképzelhetetlen?*”) Ezen a ponton egyet kell értenem vele: igencsak elképzelhetetlen ez az állapot. A trianoni szerződés ugyanis 1920-ban volt, és területeket csatoltak el Magyarországtól, hogy más országokhoz csatolják őket: a határon túli területek magyarjai egyrészt nem vándoroltak el egy másik kultúrába, hanem területileg ugyanott maradtak; másrészt a nyelvvesztés ennyi idő alatt nem történhetett meg, még a sporadikus vegyes házasságok és a társadalmi érvényesülés érdekében megtett egyéb lépések által sem (pl. a magyar gyermekeket román iskolába járatják, de otthon magyarul beszéltek). Szerintem ezt a példát szintén át kellett volna gondolni, inkább az éveket, mintsem az örményeket számlálgatva.

Ki lehet örmény? - a kérdésre nincs egzakt válasz, tehát a problémára nincs megoldás. Mindenki örmény, akiben él bármilyen mértékben is az örmény származás tudata: bármilyen külső definíció erőszak lenne, a személyi szabadság korlátozása. Senkinek nincs joga elvitatni az egyes egyén identitását, bármilyen törvényre is hivatkozna, bármilyen megszorító intézkedéseket is szorgalmazna. Ugyanis itt nem csupán számokról, hanem érző emberekről van szó, akiknek talán az álmaikat töri össze egy-egy ilyen kirekesztő megnyilatkozás.

* * *

Dr. Issekutz Sarolta

Örményország 2006. október 27-november 3.

„Az őshaza nagy szeretettel fogadja az erdélyi örmény diaszpóra képviselőit”

Beszámoló

Dr. Issekutz Sarolta, mint a Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, továbbá a II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke, valamint *Kátainé Szilvay Ingrid* fővárosi képviselő, mint tolmács vett részt a hivatalos látogatáson.

Anahit Simonján, az Örményország-Magyarország Egyesület elnöke szervezte meg a protokoll látogatásokat és programokat számunkra, az eddigi gyümölcsöző együttműködésünk alapján. Megköszönjük nagyszerű szervezését és eredményes munkáját, odaadását.

Hivatalos látogatást tettünk a Jereváni Tudományos Akadémia Történeti Intézetében, ahol prof. *Dr. Asoth Melkonian* igazgató átvette az újabb könyvadományokat, melyek a 2005. májusi első nagy könyvadomány átadása óta születtek a közösség által, illetve közösségeink anyagi segítségével. Este vendégei voltunk a Kaukázus Étteremben, ahol örmény ételkülönlegességeket kóstolhattunk meg örmény népi tárgyak és népzene hangulatával fűszerezve.

Jártunk a Jereváni Főpolgármesteri Hivatal főpolgármesterénél, *Zakharian Jervánd* úrnál is, akivel az együttműködés lehetőségeiről tárgyaltunk. Végigvezettek a csodálatos, új épületegyüttesben, majd felvittek a kb. 130 méter magas toronyba, ahonnan bámulatos körpanoráma tárult elénk, a fenséges Ararát-tal. Az épület egyik szárnyában foglal helyet a Jereváni Történeti Múzeum, melynek 75 éves évfordulójára egy nagyszerű kiállítást is rendeztek konferencia kíséretében. Köszönet érte, hogy ezt is megtekinthettük.

Az Örmény Nemzeti Könyvtár igazgatója, *Davit Sargsyán* már régi ismerősként fogadott. A könyvadományunk itt is hasonló hatást váltott ki, mint a 2005-ös találkozásunkkor. Este az Örmény Népi Együttes nagyszerű műsorát láthattuk az Operában.

A Matenadaran Kéziratgyűjtemény igazgatója, *Szen Arevsatjan* úr átvette az adományba vitt két db vatikáni örmény kódexmásolatot bekötve (Codex Vaticanus Armenus Nr. 24 és 25), amelynek első darabját (Nr. 32.) 2005. októberében adtuk át. Ide is elhoztuk a fenti közgyűjteményeknek már átadott könyvcsoomag adományt is. Az igazgató régi barátként, a Matenadaran Baráti Köre tagjaként fogadott bennünket és ismét kinyilvánította nagy elismerését az erdélyi örmények kulturális missziója iránt.

Jerevánból nem jöhettünk el úgy, hogy ne tegyünk látogatást *Artashez H. Blurtsyan* úrnál, Magyarország tiszteletbeli konzuljánál is.

Az egyhetes út alatt módunk volt ellátogatni a Világörökség részét képező Haghpat és Szanahin kolostoregyüttesbe, mely 1.000 méter magasan, csodálatos hegyek környezetében fekszik. Voltunk a Szardarapati Néprajzi Múzeumban, ahol hivatásos tárlatvezető ismertette meg velünk az igen gazdag örmény néprajzi gyűjteményt, a népszokásokat. Ugyancsak megtekintettük a Jereváni Néprajzi Múzeum szép gyűjteményét.

Meglátogattunk egy örmény festőművészt - *Gevorg Harutjunjant* – műtermében, továbbá megtekintettük a franciaörmény művészek által kiállított modern képkiallítást egy galériában a Franciaországi örmény év keretén belül.

A látogatás záró eseménye a Nemzeti Könyvtár igazgatója által megszervezett könyvbemutatónk volt a Nemzeti Könyvtárban, ahol nagyszámú szakmai érdeklődő és rádió, újságrporter, TV kamera volt kíváncsi a rögtönzött kiállításon bemutatott, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület által eddig adományozott könyvekre, az örmény kultúra és az őshaza megismertetését célzó tevékenységünk bemutatására. Az előadást *Issekutz Sarolta* tartotta, a kérdés-feleleteket színesítette *Kátainé Szilvay Ingrid* műsora, melyben erdélyi örmény dialektusban énekelt örmény húsvéti dal, magyar népdal és székely népdal egyaránt szerepelt, igen nagy sikerrel.

Ezen látogatásunk is bizonyította, hogy az őshaza nagy szeretettel fogadja az erdélyi örmény diaszpóra képviselőit, elismeri az örmény kultúrához, az őshazához való ragaszkodásukat mindannak ellenére, hogy az ősök nyelvét már elveszítették.

(A cikk szerzője az EÖGYKE, és a FÖÖ elnöke)

* * *

Szilvainé Kátay Ingrid

Szajat-Nova nyomában,
avagy utazás Szanahinba és Haghpatvankba

A legenda szerint Szajat-Novát egy szerzetestársa megróttá amiatt, hogy mindig csak a szerelemről énekel. Az asug azzal érvelt, hogy felszenteléskor a csuhája alatt volt a kamancsája, így elválaszthatatlan hű társát, a hangszerét is az Úrnak szentelte.

Ha léteznek véletlenek, úgy ezt is annak nevezhetjük: éppen 2006. november 1-jén vezetett utunk Észak-Örményország Lori tartományába, a grúz határ közelében mintegy 1000 méter magasan fekvő X.